

NAPOLEON IN ILIRSKÉ PROVINCE

Revolucionarna vojska

▼ Ali veš, v kakšnih zgodovinskih okoliščinah je nastala slovenska himna, ki jo je France Prešeren napisal leta 1844?

V noči s 25. na 26. april 1792 je župan Strasbourga prosil Clauda Josepha Rougeta de Lisle, naj zapoje bojno pesem, ki bo zbrala vse vojake, da branijo domovino. To je bila marseljeza, ki je pozneje postala francoska himna.

Napoleon je bil leta 1804 v vsem sijaju okronan za cesarja.

Francija se je že med revolucijo zapletla v vojni z Avstrijo in s Prusijo. Vojskovanje je pokazalo številne slabosti slabo organizirane francoske vojske, zato so nesposobne plemiške častnike in generale, ki so na svojih položajih ostajali zaradi preteklih zaslug in družbenega položaja, začeli zamenjevati z mlajšimi. Ti so bili vojaško šolani in so si položaje prislužili z dokazovanjem svojih sposobnosti. Eden takšnih je bil tudi mlad Korzičan **Napoleon Bonaparte**, ki je že pri šestnajstih letih postal častnik, pri štiriindvajsetih pa general. Revolucione oblasti so odredile **splošno vojaško obveznost** za samske moške med osemnajstim in petindvajsetim letom. Med državljani se je hitro dvigovala narodna zavest in prostovoljci so se množično odzivali klicu domovine, če je ta bila v nevarnosti. Morala v vojski je kmalu prišla na visoko raven in francoska vojska je tako postala ena najbolj učinkovitih v Evropi.

Vzpon Napoleona

Napoleon je kmalu po pridobitvi generalskega čina začel povečevati četa, s katerimi je doživel uspehe v severni Italiji. Pozneje je odšel v Egipt, kjer so se križali interesi Francije in Velike Britanije. Tam je sicer dosegel nekaj zmag, vendar so mu Britanci uničili ladje. Med vojaki si je pridobil izjemen ugled, saj je aktivno sodeloval v bitkah in znal dobro spodbujati podrejene. Po vrnitvi v Francijo je ob podpori vojske in bogatega meščanstva leta 1799 izvedel državni udar in se postavil na čelo vlade. Leta 1804 se je razglasil za **cesarja Francije**. Stabilnost si

je zagotavljal tudi s podeljevanjem visokih nazivov svojim vojaškim sodelavcem na novo osvojenih ozemljih. Kljub temu da so v času njegovega vladanja veljala razsvetljska pravila državljanske enakosti, je Napoleon ob pomoči policije nadzoroval življenje v državi. Mnoge nasprotnike je preganjal, s cenzuro pa je poskrbel, da so do državljanov prihajale le tiste informacije, ki so ustrezale njemu. Tako si je zagotovil vso oblast.

Napoleonove vojne

Francoska vojska je pod Napoleonovim vodstvom začela osvajalne vojne. Njegov velik cilj je bil zavladati velikemu delu Evrope. Francija se je zapletla v vojne z Avstrijo, Prusijo, Rusijo in Anglijo. Te države so se povezale v **protifrancosko koalicijo**. Po letu 1800 je Napoleonu postopoma uspelo obvladati območje od Španije do Rusije. Številne države so prišle neposredno pod francosko oblast, številne pa so prisilno vstopile v francosko zaveznitvo. Tako je do leta 1812 Napoleon na različne načine

▼ Katere dele Evrope je nadzoroval Napoleon?

Evropa pod Napoleonovo oblastjo

obvladoval Španijo, Nemčijo, Švico, Poljsko, Apeninski polotok in vzhodne obale Jadrana. V te dežele je ponesel tudi nekatere dosežke francoske revolucije. Njegovi veliki nasprotnici sta bili Anglija in Rusija.

Po porazu proti angleškemu ladjevju pri **Rtu Trafalgar** v Španiji leta 1805 je Napoleon spoznal, da je Veliko Britanijo nemogoče vojaško premagati. Odločil se je, da bo ukrepal drugače. Leta 1806 je razglasil **celinsko zaporo**, s katero je evropskim državam prepovedal trgovanje z Veliko Britanijo. Celinska zapora je sprva močno prizadela britansko gospodarstvo, obenem pa preostalo Evropo prisilila k iskanju drugačnih rešitev (npr. pridelava sladkorja iz sladkorne pese).

Verjetno je bila za Napoleona usodna napaka pohod proti Rusiji leta **1812**. Rusko cesarstvo je želel kaznovati, ker ni upoštevalo celinske zapore. Rusi so se uspešno branili, saj so se umikali iz vasi in mest, ki so jih zato, da bi otežili napredovanje in preskrbovanje francoske vojske, požigali. Ko so Francozi jeseni prišli v Moskvo, jih je tudi ta pričakala v plamenih. Bližajoča se zima je pospešila Napoleonovo odločitev o umiku. Ostal je skoraj brez vojske, saj se je domov vrnil z manj kot desetino od okoli 600 000 vojakov, s katerimi je odšel na pohod. Pospešeno je izgubljal ugled med državljani in v vojski ter leta 1814 odstopil. Pod pritiskom zmagovalcev se je umaknil v izgnanstvo na otok Elba, a je leto pozneje ponovno zavladal. Z vso razpoložljivo vojsko se je leta **1815** spopadel z združeno britansko, nizozemsko in prusko vojsko pri **Waterloou** v Belgiji in doživel odločilen poraz. Izgnan je bil na otok Sveta Helena na Atlantiku, kjer je leta 1821 umrl. Oblast v Franciji je prevzel kralj Ludvik XVIII.

Bitka pri Waterloou

18. junija 1815 se je pri belgijskem Waterloou odvijala ena najznamenitejših bitk v zgodovini, v kateri je bila Napoleonova vojska dokončno poražena proti združeni vojski francoskih nasprotnikov. »Tisto noč je na bojišču ležalo 40 000 mrtvih in hudo ranjenih mož. Plenjenje, ki je sledilo, je prešlo v zgodovino. Kruti belgijski kmetje so slekli na tisoče mrtvih do golega, zavezniški vojaki pa so se sredi noči potikali naokrog in včasih oropali ali ubili celo katerega izmed svojih. Najdragocenejši plen so bili oficirji s svojimi denarnicami in pozlačenimi meči. Ranjeni francoski vojaki niso mogli računati na pomoč in so umirali, medtem ko so prosili za vodo. Naslednjega dne so na ogled bojišča prišli radovedni belgijski civilisti. Zaradi neznosnega smradu so si morali nosove pokriti z robci. Zavedali pa so se, da stojijo na kraju, ki se je zapisal v zgodovino, saj je bil tu Napoleon dokončno poražen.«

Joseph Cummins, *Slavna poglavja zgodovine*, Ljubljana 2009, prevedla Borut Petrovič Jesenovec in Ana Korenjak.

Bitka pri Waterloou

Bitka pri Waterloou

Ilirske province – slovenske dežele pod francosko oblastjo

Leta 1797 se je Francija zapletla v vojne s habsburško monarhijo. Leta 1809 je Napoleon v tretji vojni osvojil velik del slovenskega ozemlja in ga priključil **Ilirskim provincam** s središčem v Ljubljani. Te so obsegale ozemlje od Tirolske in Koroške na zahodu do Boke Kotarske in današnje Črne gore na vzhodu. Ustanovil jih je zato, da bi imel nadzor nad jadransko obalo, in sicer iz političnih kot tudi gospodarskih razlogov. Z ustanovitvijo Ilirskih provinc so Francozi avstrijskemu cesarstvu preprečili dostop do Jadrana in si zagotovili neovirano trgovino s Turki.

Francoska oblast na naših tleh je bila kratkotrajna, saj so Ilirske province obstajale le do leta 1813. Nekateri novosti pa so kljub temu ostale prebivalcem še dolgo v spominu. Ti so imeli do Francozov mešane občutke, saj so po eni strani uvajali nekatere razsvetljenjske reforme v duhu francoske revolucije, po drugi strani pa je lokalno prebivalstvo le zamenjalo avstrijskega gospodarja za francoskega. Uvedli so tudi enakost pred zakonom za vse, s čimer so zemljiškim gospodom odvzeli sodno oblast

Ilirske province

▲ Naštej pokrajine, ki so bile združene v Ilirske province.

Francoska prisotnost je pustila sledi tudi v ljudski umetnosti – panjska končnica prikazuje kmeta, ki zibije Francoza.

Napoleonov most čez Nadižo: zgrajen je bil v času Napoleonovih osvajalskih pohodov, da bi reko lahko prečkale njegove čete.

Ilirija oživiljena

Valentin Vodnik je Napoleonu posvetil pesem Ilirija oživiljena, saj je bil prepričan, da bo osvobodil slovenske dežele izpod habsburške oblasti, kar pa se ni zgodilo. Ker je pesem očitno simpatizirala s Francozi, so Vodniku po njihovem odhodu prepovedali opravljati vse šolske službe, kljub velikim zaslugam, ki jih je imel za razvoj slovenskega izobraževanja kot narodni buditelj.

nad kmeti. Tudi plačevanje davkov je veljalo za vse, vendar so jih Francozi tako povišali, da so prizadeli tudi revnejše sloje. Neprijeten je bil tudi ukrep, ki je zmanjšal vlogi cerkve in kmečko upravljanje občin. Kmetje so bili najbolj razočarani, saj so zaman pričakovali dokončno odpravo fevdalizma in razdelitev zemlje. Če bi Francozi pri nas ostali dlje, bi verjetno lahko dokončno uveljavili nekatere koristne ukrepe, izhajajoče iz francoske revolucije. V primerjavi s habsburško oblastjo je imel slovenski jezik pod francosko več veljave in pravic, kar je bilo pomembno za prihodnost slovenskega narodnega gibanja.

cenzura – uradno pregledovanje oziroma prepoved javnosti namenjenih del

koalicija – zveza držav za doseg skupnega cilja

panjska končnica – čelna, prednja stran panja

1. Opiši okoliščine, ki so Napoleona pripeljale na oblast.
2. Katera območja Evrope je obvladoval Napoleon na višku svoje moči?
3. Razloži, zakaj je prebivalstvo francosko oblast v ilirskih provincah sprejelo z mešanimi občutki.

V vojnah revolucionarne Francije se je izkazal Napoleon Bonaparte, ki je bil vojaško šolan in izjemno ambiciozen. Že zelo zgodaj je bil, na podlagi svojih vojaških sposobnosti, v francoski vojski povišan v častnika in po nekaj letih še v generala. Hitro si je pridobil zaupanje vojske in meščanstva, kar je leta 1799 izkoristil in se postavil na čelo francoske vlade. Pet let pozneje se je okronal za cesarja in vodil uspešne vojne z Avstrijo, Anglijo, Prusijo in Rusijo, ki so se povezale v protifrancosko koalicijo. V nekaj letih je obvladal prostor med Španijo in Rusijo, ki mu je, poleg Anglije, predstavljala velik vojaški cilj. Toda leta 1812 je bil poražen v Moskvi, Anglije pa ni mogel uničiti niti s celinsko zaporo. Zaradi neuspehov je hitro izgubljal podporo. Po hudem porazu pri Waterlooju leta 1815 proti koalijski vojski je bil izgnan na otok Sveta Helena, kjer je leta 1821 umrl. Francozi so med letoma 1809 in 1813 obvladovali tudi velik del slovenskega ozemlja, ki so ga vključili v Ilirske province.

VLADARJI V NOVEM VEKU IN NJIHOVE DRŽAVE

Vladarji večinoma vladajo absolutistično

Večina evropskih vladarjev je v novem veku vladala absolutistično, torej brez soodločanja stanov. Obdani so bili s svetovalci, vendar tudi njihovega mnenja pogosto niso upoštevali. V 18. stoletju so morali začeti popuščati pod pritiski ljudstva in novih razsvetljskih idej. Razvil se je razsvetljeni absolutizem.

Sončni kralj Ludvik XIV.

Francoski kralj Ludvik XIV. je vladal od leta 1643 do smrti leta 1715. Njegova vladavina je trajala kar 72 let, kar je najdlje v evropski zgodovini. Popolno oblast je prevzel leta 1661, ko je umrl prvi minister Jules Mazarin. Pri tem dogodku je izjavil: »Država, to sem jaz.« Otresel se je sovladanja ministrov, se naslonil na močno vojsko in okoli sebe imenoval številne uradnike, ki so izvajali njegove ukaze. Vladal je popolnoma po svoji volji in se imel za vladarja »po božji milosti«, tako kot vsi absolutisti. Nad seboj je priznaval le Boga. Želel je, da Francija postane najmočnejša evropska država. V tej želji je vodil napadalno zunanjo politiko in se zapletel v štiri vojne proti različnim zvezam evropskih držav. Najodmevnejši sta bili nasledstvena vojna v Španiji in vojna z nemškimi cesarstvom. Njegova gospodarska

Jean Nocret je leta 1670 družino Ludvika XIV. naslikal kot antične bogove.

► Kakšen je simbolni pomen upodobitve?